

**ЕРОТИЧНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ КЛАСИКИ: РОЗКУТІСТЬ ЯК
ІНСТРУМЕНТ ДІАЛОГУ З ГЛЯДАЧЕМ**

(рецензія на виставу «Одержима»

за мотивами однойменної драматичної поеми Лесі Українки)

Юлія Гупалюк,

студентка 3 курсу освітньої програми

«Літературна творчість, українська мова і література та західноєвропейська мова», Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка

У рецензії на виставу йдеться про сучасне переосмислення класичного драматичного твору Лесі Українки «Одержима». Розглянуті питання елементів еротики в контексті театральної постановки. Також взятий до уваги інструментарій, що творить діалог між сценою і глядацьким залом.

Ключові слова: драматична поема, вистава, тілесність, сучасна драматургія, еротизм.

**EROTIC RETHINKING OF THE CLASSICS: FREEDOM AS A
TOOL OF DIALOGUE WITH THE VIEWER**

(review of the performance "Obsession"

based on the dramatic poem by Lesya Ukrainka)

Yuliia Hupaliuk,

3th year student of the master's program "Literary creativity, Ukrainian language and literature and Western European language" of the Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

The review of the play is about a modern rethinking of Lesya Ukrainka's classic dramatic work "Obsessed". The issues of elements of eroticism in the context of theatrical performance are considered. The tools that create a dialogue between the stage and the auditorium are also taken into account.

Keywords: dramatic poem, performance, corporeality, modern drama, eroticism.

Наш буремний час змушує до пошуку абсолютно нових сенсів, кодів, що заховані в глибинах класичної літератури. Драматична поема Лесі Українки «Одержима» – синтез пристрасті і високої філософії, сили і слабкості, польоту і падіння людського духу. Важливо згадати історію написання цієї поеми, оскільки шалений емоційний надрив, який тримає в лещатах читача, виріс з особистої трагедії письменниці. Як відомо, творчі люди переживають усе гранично гостро, кожна подія допомагає видати «на-гора» до цього не відомі імпульси, які й надалі народжують тексти. «Одержиму» Леся Українка писала в ніч, коли стан Сергія Мержинського погіршився, і він фактично помирав у неї на руках. Потім письменниця згадувала про це в листі до Івана Франка: «...такий вже фатум над поетами, що мусять гукати на майданах і "прорицати, аки одержимі", в той час, коли б хотіли в землю увійти від туги і замовкнути навіки. Ви он кажете, що в моїй «Одержимій» епічний тон не витриманий, що навіть і вона лірична. Діло сьогодні пішло на щирість, то признаюся Вам, що я її в таку ніч писала, після якої, певне, буду довго жити, коли вже тоді жива осталась. І навіть писала, не перетравивши туги, а в самому її апогеї. Якби мене хто спитав, як я з того всього жива вийшла, то я б теж могла відповісти: "J'en ai fait un drame..."».

«Одержима» на сцені Національного центру театрального мистецтва імені Леся Курбаса – справжній виклик і суцільна провокація. Актори Творчого об'єднання «Вітряк»: Олександра Пономаренко, Маркіян

Мірошниченко, Олег Сокрута, Анна Шерстюк, Ілля Мурашковський на чолі з режисером Василем Вітром і хореографом Іриною Крикун спромоглися вищідити з драматичної поеми на перший погляд неочевидні смисли, що перегукуються із сучасністю.

Мала сцена й камерна атмосфера створювали нитку полілогу між глядачем, акторами й режисером. Режисер усунув усі театральні елементи, які можуть заважати цьому безпосередньому контакту між залом і сценою: максимально прості костюми, що не заважають читати характер образу актора, відсутність зайвих декорацій і найголовніше – неперевершена гра світла. Саме світло підсилювало напругу й збільшувало силу гри акторського складу. Цілковита темрява, що змінювалася яскравими спалахами світла – як дзеркало людської душі. Цей контраст можна порівняти з баченням світу Міріам – абсолютна любов, що перетікає в патологічну залежність і не несе в собі добра. Також прикметним є те, що режисер не заганяє дійство в часові рамки, воно – позачасове, це так само стирає кордон сприйняття й додає інтимності. Вистава сприймається як акт одкровення, висвітлення всіх людських вад.

Герої – звичайні люди, зі своїми характерами, долями. Я впевнена, що кожен глядач впізнав у них щось своє, близьке. Але водночас акторам вдалося зберегти непересічність своїх героїв, передати внутрішню велич або занепад.

Акценти, що розставив режисер на предметах, які з'являлися на сцені, дуже влучні й метафоричні. Наприклад, ланцюги як символ гріха, спокуси, що тягне додолу, кілок, який потім перетворився на хрест – нагадування, що наше життя постійно межує зі смертю, ми її можемо відчувати й усвідомлювати цю невідворотність...

Еротика, вишукана утаємничена естетизація тілесності викликали спочатку дисонанс, оскільки однаково на глядача тиснуть біблійні мотиви

сюжету. Але межа вульгарності не була перейдена. Як на мене, режисер наголошує на тому, що ми постійно живемо в тяжкій спокусі, і її потрібно вивільняти. Героїня – вулична повія – яка спокушає чоловіків і ув'язнює їх у свої пута, сама, врешті-решт, стає заручницею свого гріха. Це чергове нагадування про хиткість будь-яких кордонів і меж у нашому світі, у будь-який момент людина може втратити контроль і стати бранцем самого себе. Виклична хореографія – апогей тілесності, що провокує глядача, контрастує з оригінальним текстом. Але це доповнення якоюсь мірою осучаснює і оживлює виставу. Це розвиває лінію ідеї осмислення гріха, що є однією з центральних у творі.

Головна героїня – Міріам – готова була віддати своє життя за Месію. Вона своїми ж руками зробила себе тінню Христа, фактично стерла себе. Міріам хотіла стати продовженням Месії, аби він її прийняв, як свою. Але моя читацька уява малювала цей образ інакшим. У постановці вона мала вигляд старшої і мудрішої людини, ніж Месія. Хоча таку режисерську задумку, мабуть, можна пояснити тим, що він наголошував на відсутності ваги віку в стосунках між людьми. Особистість визначається лише світоглядом, усвідомленням себе в контексті епохи й буття.

Феномен стосунків між Месією і Міріам відіграний дуже чітко і яскраво. Також хочеться підкреслити, що оригінальний текст не був жодним чином змінений, тому акторська подача плюс автентичний текст створювали особливу картину. Напевне, найяскравіший момент, що зринає з пам'яті, – це танець Міріам і Месії. Вони розчиняються одне в одному, це схоже на метафоричне зображення акту кохання, але, незважаючи на таку тілесну близькість на сцені, глядач все одно відчував недосяжність і розбіжність між героями. Це ніби тонка межа між тілесним і духовним, між гріхом і святістю, яка завжди стоїть перед нами й у реальному житті.

Показовою і важливою є сцена, де містяни закидають Міріам камінням, а вона однаково говорить свою думку про владу, устрій часу й людей. Так само відбувається й у нашому сьогодні. Міріам усвідомила свою смерть, як неминучість, єдиний можливий варіант припинити свої муки в любові до Христа. Розкутість і свобода, що, нарешті, їх знайшла в смерті Міріам, проходять червоною ниткою через усю виставу. Людина має бути вільною від упереджень і своїх внутрішніх поривів, які заважають жити, але, на жаль, світобудова випробовує нас, дає нам лише уявну свободу, оскільки бути абсолютно вільним можливо тільки в засвітах, після того, як душа полишає оболонку...

Фінальна сцена – красива трикрапка в цій історії одержимості духом. Месія і Міріам купаються вдвох у світлі, вводять глядачів у стан справжньої одержимості, під час катарсичного очищення, коли емоції сягають піку.

Розкуте й викличне переосмислення вічних питань, що розливаються в тексті Лесі Українки, розкриває зовсім новий формат і підтверджує унікальність і неабияку актуальність цього твору. На сцені Національного центру імені Леся Курбаса драматична поема здобула нове дихання, дихання в такт із сучасністю. Концепт тіла й тілесності сконцентрував увагу на людині – бранці своєї ж оболонки. Акторам вдалося максимально точно відтворення сутності кохання і його хворобливих виявів завдяки повному вивільненню на сцені, інстинктивній грі тих станів і емоцій, що притаманні всім людям. Безпосереднє спілкування з глядачами поглядами, мовою тіла, свідомими й підсвідомими сигналами не залишило байдужим аудиторію.

Саме такі вистави доводять важливість і невичерпність нашої класичної літератури, запалюють цікавість і нашттовхують на вічні питання буття, на які шукають відповіді й на сцені, й у глядацькій залі...

